

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐ

1.— Կ Ա Մ Ր Զ Ա Զ Ո Ր

Կամրջաձորոյ վանքը կը գտնուէր Այրարատեան նահանգի Արշարունեաց գաւառին մէջ: Հիմնուած էր Արաս Բաղրատունի թագաւորին օրով (929-953): Վանքը կարճ ժամանակ մը միայն պայծառացած է մշակութային կեանքով եւ ապա դարձած անշնչան եւ մոռցուած վայր մը: Պատմական տուեալներով կամ աւանդական յիշատակութեամբ պահուած են վանահայրերէն ոմանց անունները. այսպէս,

1.— Հայր Յովհաննէս, 939-950: Ինքն է եղած վանական ուխտին հիմնադիրը: Միաբաններուն թիւը, որ քառասունով սկսած էր, կը բարձրանայ երեք հարիւրի: Կը կիրարկէին Բարսեղ Հայրապետի վանական կանոնադրութիւնը եւ ունէին ամէն ինչ հասարակաց.— Ասողիկ, էջ 173-4: Յիշտ. Զեռագրաց, էջ 173:

2.— Պողիկարպոս, 950?-1000?— Սա մասնակցած է Անիի Ժողովին (969), որ աթոռնիկէց ըրաւ Վահան Սիւնի Կաթողիկոսը.— Ասողիկ, էջ 181: Ազգապատում, էջ 1115:

3.— Ստմուէլ Վարդապետ, 1000?-1010? — Իր ժամանակի երեւելի եւ գիտնական վարդապետներէն մէկն է, եւ ծանօթ մատենագիր: Մոազատիկ խոսովութիւններէն ետքը, 1007 թուին, զացած է Կ. պոլիս, Վասիլ կայսրի հրաւերով, բացատրելու Զատիկի հաշիւներուն մասին Հայոց հետեւած տոմարական դրութիւնը, եւ յաջողապէս ցոյց տուած է Անդրէասեան տոմարին ուղիղ ըլլալը.— Մ. Ուռհայեցի, էջ 54-5:

Վախճանած է նոյն վանքին մէջ եւ Թաղուած անը.— Ուռհայեցի, էջ 296:

4.— Ստեփանոս Առաքիլ, 1010?-1015?— Մանօթ պատմէն է.— Յիշտ. Զեռագրաց, էջ 175:

Կամրջաձորի Վանքին մէջ թաղուած են նաեւ երաժիշտ Սաշիկ Վարդապետ, 1094 էն

առաջ. եւ Գէորգ Վրդ. Ուռհայեցի, 1094ին, մեռած հարիւրամեայ հասակով.— Ուռհայեցի, էջ 296:

5.— Յովհաննէս, 1155?-1170?— Իր օրով, 1155ին, Կիրակոս Գրիչ օրինակած է,

Ա.— Մեկնութիւն Յովհաննէս, Նանայի. — Յիշտ. Զեռ. էջ 177:— Նոյն գրչի նոյն թուականին դրած ընդարձակ եւ արժէքաւոր յիշատակարանը, որ տպուած է Վենետիկ, 1920ին, Նանայի Մեկնութեան վերջը (էջ 442-5), չէ մտած Յովսէփեանի ժողովածոյին մէջ:

Բ.— Մեկնութիւն Զորից Աւետարանացն, Ստեփանոս Միւնեցւոյ.— Յիշտ. Զեռ. էջ 177:

Իսկ Աւետիս Գրիչ, 1176ին, օրինակած է մէկ ժամակագրութիւն՝ Սամուէլ Անեցիի, Գրիստափոր Սրբազանի համար: Ասիկա սոյն ժամանակագրութեան ծանօթ հնագոյն օրինակն է.— Նոյն, էջ 461-2:

6.— Կիրակոս Վրդ. Աստղուծացի, 1245? - 1275?— Վերստին կը ստանայ թաքցուած Կենսաբեր Ս. Նշանը, կը վերաշինէ վանքը, եւ սրբակոծն եղբայրներով կը պայծառացնէ.— Այրարատ, էջ 549:

7.— Տէր Արքանաւ.

8.— Սարգիս.

9.— Խաչատուր.

10.— Գրիգոր:

Վերդրեալ չորս անձերը ներկայացուած են իրրեւ յաջորդական վանահայրեր, առանց այլ տեղեկութեան.— Յիշտ. Զեռ. էջ 177:

11.— Յովհաննէս Սուրբաբերցի, եղած է իմաստուն եւ շինարար անձ մը: Կառուցած է Վանքի Կաթողիկէն.— Նոյն, էջ 177-8:

12.— Միսիթաք Սուրբաբերցի.— Նոյն, էջ 178:

2.— ԿԻՒՐԴԻ ԱՆԱՊԱՏ

Տեղակատար Անապատը կը պահուէր Տիրիկ դաւառին մէջ, խուռնա-
ւիլ դիւղին մօտ, եւ այդ պատճառով կ'ը-
ռէր նաեւ խուռնաւիլի Անապատ: Սուրբ
Լուսաւորչի Վանք ալ կոչուած է, ուխտի
օր ունենալով Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Նը-
խարաց գիւտին տօնը: Իսկ Կիւրդի Ան-
պատ անունը կը պարտի Վանքը շինել
տուող Կիւրդի մը, որ յետնադոյն տեղե-
կութեան մը համաձայն եղած է նախ Վա-
պուրականի եւ ապա Սեբաստիոյ վրայ Թա-
ղաւորող Սենեքերիմի իշխաններէն մին:
Կիւրդի Անապատը ունէր չորս տաճարներ,
Ս. Աստուածածին, Ս. Լուսաւորչի, Ս.
Յովհաննէս Աւետարանիչ, եւ Ս. Նշան:
Սրուանձառանց, Թորոս Աղբար, Մասն Ա-
ռաջին, էջ 214, 234: Պաշտօնական, Յիշո-
թե. Դարբի, Ա. Մասն, էջ 426: Յիշո. Ժե.
Դարբի, Բ. Մասն, էջ 263, 370, 388:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ.— Կիւրդի Անապատին մա-
սին պատմական յիշատակութիւններ չկան:
Առաջնորդներէն ծանօթ են Էրկուքը Կոմ
Էրկըր միայն, որոնք են,

1.— Տէր Ստեփանոս, 1466-80.— Յիշո-
թե. Դարբի, Բ. Մասն, էջ 254, 263, 370,
448:

2.— Կարապետ Վարդապետ, 1488.—
Յիշո. Ժե. Դարբի, Գ. Մասն, էջ 125:

3.— Յովհաննէս Եպիսկոպոս + 1561.—
Թ. Աղբար, Ա. էջ 227:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ.— Կիւրդի Անապատին
մէջ զբնակարարական աշխատանքի հետեւող-
ներ զանաւոր են մասնաւորաբար Ժե. Դա-
րուս: Անոնցմէ կրնանք յիշել հետեւեալ-
ները.

Ա.— Ստեփանոս Գրիչ, 1374ին օրինա-
կած է ձառնց մը, բոլորքէր, Ստեփանոս
Արքեպիսկոպոսի խնդրանքով.— Զեռ. Ս.
Բ. Բ. 1998:

Բ.— Գրիգոր Կրօնաւոր, Գրիչ, 1424ին
օրինակած է մէկ Աւետարան.— Յիշո. Ժե.
Դարբի, Ա. Մասն, Բ. 333:

Գ.— Յովսէփ Գրիչ, որդի Յակոբ քա-
հանայի, աշակերտ Արիստակէս վարդա-
պետի, 1432ին օրինակած է մէկ Աւետա-
րան.— Յիշո. Ժե. Դարբի, Ա. Մասն, Բ.
459:

Դ.— Ստեփանոս Եպիսկոպոս, Գրիչ,
1467-80.— Օրինակած է,

1.— Աւետարան, 1467ին, Սահակ Ե-
րէցի համար.— Յիշո. Ժե. Դարբի, Բ. Մա-
սն, Բ. 336:

2.— Աւետարան, 1467ին, Գրիգոր Արե-
ղայի համար.— Նոյն, Բ. 337:

3.— Աւետարան, 1474ին, խուռնաւիլու
Սահակ Երէցի համար.— Նոյն, Բ. 466:

Է.— Աւետարան, 1480ին, Գրիգոր աւագ
արքեպիսկոպոսի համար.— Նոյն, Բ. 574:

Ը.— Գրիգոր Արեղայ, Գրիչ եւ Կազմալ,
1467-80, որդի ներկարար Գրիգորի, օրի-
նակած է Աւետարան մը, 1475ին.— Յիշո-
թե. Դարբի, Բ. մասն, Բ. 488: Թ. Աղբար,
Ա. էջ 216:

Զ.— Մարգիս Կրօնաւոր, Եպիսկոպոս,
Գրիչ, 1485-88, որդի Դաւթարի եւ Դատրի-
մէլիքի, օրինակած է,

1.— Գանձարան, 1485ին.— Տաշեան,
Յուշակ, էջ 760:

2.— Աւետարան, 1488ին.— Յիշո. Ժե.
Դարբի, Գ. մասն, էջ 124:

Ժ.— Յովհաննէս Գրիչ, 1561ին օրինա-
կած է մէկ Գանձարան, խուռնաւիլու
պատուէրով.— Թ. Աղբար, Ա. էջ 227:

Ն. ԵՊՍ. ՄՈՎԱԿԱՆ